

Боснюк Валерій Федорович – канд. психол. наук, викладач кафедри прикладної психології Національного університету цивільного захисту України.

Мимовільний інтелектуальний контроль як умова успішності освоєння професії рятувальника

Анотація. Розглянуто роль психометричного інтелекту в прогнозуванні професійної успішності. Зроблено припущення і емпірично доказано, що професійна успішність передбачає сформованість мимовільного інтелектуального контролю процесів переробки інформації.

Ключові слова: когнітивні стилі, професійна успішність, рятувальник.

Аннотация. Рассмотрено роль психометрического интеллекта в прогнозировании профессиональной успешности. Сделано предположение и эмпирически доказано, что профессиональная успешность предполагает сформированность непроизвольного интеллектуального контроля процессов переработки информации.

Ключевые слова: когнитивные стили, профессиональная успешность, спасатель.

Abstract. The role of psychometric intelligence in predicting professional success. It is suggested and empirically proven that professional success involves formation of involuntary intelligent process control information processing.

Key words: cognitive styles, professional success, rescuer.

Для практики психологічного відбору є досить актуальною проблема оцінки професійної успішності – ресурсів, що забезпечують високий рівень показників в практичній діяльності. Використання тестів психометричного інтелекту з метою передбачення успішності в конкретній сфері діяльності показало, що показники психометричного інтелекту у вигляді IQ слабо передбачають реальні практичні досягнення людини. Крім того, люди з високими і надвисокими показниками когнітивних здібностей далеко не завжди досягають успіху в професійній діяльності. Тобто рівень психометричного інтелекту (у вигляді показників певних когнітивних здібностей) не може розглядатися як референтний прояв професійної успішності.

З іншого боку, дослідження свідчать, що особливу роль в інтелектуальній діяльності осіб з реальними досягненнями має мимовільний інтелектуальний контроль [2]. Індикаторами його сформованості виступають когнітивні стилі [1, 3].

Когнітивні стилі – це індивідуально-своєрідні способи переробки інформації про своє оточення в вигляді індивідуальних відмінностей в сприйнятті, аналізі, структуруванні, категоризації, оцінюванні того, що відбувається.

Ми припустили, що професійна успішність передбачає сформованість мимовільного інтелектуального контролю процесів переробки інформації, які представлені в таких когнітивних стилях, як: полезалежність/полenezалежність, імпульсивність/рефлексивність, ригідність/гнучкість пізнавального контролю.

Мета дослідження — виявити взаємозв'язок (тісноту, направленість) між параметрами когнітивних стилів та успішністю освоєння професії рятувальника.

Методика та результати дослідження. Для виявлення сформованості метакогнітивних здібностей використовувалися методики: «Включені фігури» Г. Уіткина, «Порівняння схожих малюнків» Дж. Кагана, «Словесно-кольорова інтерференція» Дж. Струпа.

Для визначення професійної успішності курсантів використовувався метод експертних оцінок – парні порівняння, суть якого полягала в попарному порівнянню всіх членів караулу навчальної пожежно-рятувальної частини за критерієм успішності. В якості експертів виступали викладачі-методисти (начальниками караулів).

Досліджуваними виступали курсанти Національного університету цивільного захисту України в кількості 32 особи (юнаки у віці 18-21 років).

В результаті проведеного дослідження були одержано по дві градації кожної перемінної, що дало можливість за допомогою медіани виділити чотири групи досліджуваних за кожним когнітивним стилем. Це дозволило нам спостерігати феномен «розщеплення» полюсів відповідних стильових

властивостей. А би не втрачати інформацію про досліджуваних, які не ввійшли до основних груп та для стандартизації шкал перемінних було використано з-перетворення обох показників (для когнітивних стилів полenezалежність/полenezалежність та імпульсивність/рефлексивність), що дозволило характеризувати результати кожного досліджуваного одним числом та здійснювати відповідні розрахунки.

При розрахунку рангової кореляції за Спірменом були виявлені наступні значимі зв'язки показників професійної успішності з такими показниками стильових властивостей: полenezалежністю (швидке виконання методики та велика кількість правильних відповідей), ($r = 0,64$, $p < 0,10$); рефлексивністю (повільне виконання та мала кількість помилок), ($r = -0,73$, $p < 0,05$); та з використанням точечно-бісеріального коефіцієнту кореляції з гнучкістю: з часом інтерференції ($r = 0,72$, $p < 0,05$) та мірою координації словесно-мовних і сенсорно-перцептивних функцій ($r = 0,63$, $p < 0,10$).

Таким чином, успішність діяльності на статистично достовірному рівні корелює з рефлексивністю та низьким часом інтерференції, і на рівні статистичної тенденції з полenezалежністю та переважанням словесного способу переробки інформації.

Ці результати погоджуються з гіпотезою Холодної М. А. [1] відносно існування набору стильових властивостей, які необхідні для успішної самореалізації в практичній діяльності.

Висновок. В рамках дослідження було виявлено симптомокомплекс метакогнітивних здібностей, що сприяє високим показникам професійної успішності, а саме сформованого полenezалежного, рефлексивного і гнучкого стилю переробки інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Холодная М.А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума. – СПб.: Питер, 2004. – 384 с.

2. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования. – СПб.: Питер, 2002. – 272.

3. Холодная М.А., Берестнева О.Г., Кострикина И.С. Когнитивные и метакогнитивные предпосылки интеллектуальной компетентности в научно-технической деятельности // Психологический журнал. – 2005. – Т. 26. – № 1. – С. 29-37.